

Milorad Lonić, četrnaest godina radi u Novom Sadu kao umetnički rukovodilac ansambla „Vila“, pri SKUD-u „Železničar“ osnovanom davne 1934. godine, a preko 30 godina se bavi sakupljanjem i proučavanjem narodne tradicije. Njegova najveća želja je da taj deo naše nematerijalne kulture, narodne igre i narodne pesme, opstanu u izvornom obliku, kao deo muzičko scenskog izraza koji pripada umetničkom domenu.

Njegov veliki autoritet po pitanju narodnih igara, pesama, običaja, a posebno poštovanje njegovih kolega, navelo nas je da sa njim pričamo i o pomalo zapostavljenom segmentu, kada je narodna tradicija u pitanju, a to je srpska narodna nošnja, zapravo jedan njen deo, čuvena srpska šajkača. O tome Milorad Lonić kaže:

-Razlika između odela i odeće je velika. Odeća je ona koja nas štiti od spoljašnjih uticaja, a odelo je ono što govori o nama. Srbi danas imaju generalan problem, što ne mogu da se dogovore oko toga kakvo bi to bilo odelo koje bi predstavilo nas i našu naciju u simboličkom smislu, pa i kada je u pitanju izrada suvenira. Opterećeni smo lokalizmima koji su se sveli velikim delom na neznanje. To neznanje je uvek najveća prepreka da bi čovek nešto uradio. Sigurno je da narodna nošnja ima značajnu ulogu u predstavljanju našeg naroda. Nošnja je jedno veliko bogatstvo i deo tradicije koji nam je ostao od naših starijih i koji ćemo mi preneti i ostaviti mlađima. Naš veliki problem je što ne možemo da se odlučimo šta je naš brend, jer u svemu tražimo podršku u istorijskim činjenicama, a one su nažalost stare samo koliko je staro i naše sećanje. Dobar primer za to je šajkača, za koji mnogi misle da je to kapa koja potiče sa područja Šumadije ili iz centralne Srbije, a drugi polu-upućeni smatraju da je to kapa austrijske vojske, dakle vojnička, što takođe nije tačno.

-Šajka znači galeb na ruskom jeziku, a mesto Šajkaš, danas u opštini Titel, je rodno mesto ove kape. Šajkača je stara balkanska kapa koju su nosili Srbi iz dela Vojvodine koji se zove Šajkaška. Nekada deo Vojne granice, Šajkaška je danas podeljena na četiri opštine: Titel, Žabalj, Novi Sad i Srbobran. To je kapa koja se nosila i u delu Srema i bila je plave boje jer je simbolizovala nebo. Njen simbol, kao stare, autohtone kape jeste simbol galeba u letu, raširenih krila i to je tzv. slobodarska kapa. Zbog te njene simbolike, kralj Milan Obrenović želeo je da

upravo ta kapa zameni fes, koji je nošen u najvećem delu prekosavske Srbije. Šajkača je u Srbiju uvedena propisom iz 1870. godine. Konkretnim nazivom, kao šajkaška kapa, dakle kao deo nošnje šajkaških graničara, čije je vojničko odelo bilo narodno, nazvana je u propisu iz 1876. godine, kojim je naloženo da narodne starešine nose "šajkašku kapu", kakva je određena i za narodnu vojsku. Tako je kao kapa vojnika i nižih činovnika šajkača ubrzo prihvaćena.

Međutim, šajkača je preneti na predele Bosne i zadržana do današnjih dana, na području Ozrena i severne Bosne pa i do krajnjeg zapada, i tamo je bila sinonim slobodarskih ideja.

Međutim, politika je posle Drugog svetskog rata proterala šajkaču, koja je bila smatrana simbolom nečega negativnog, jer je bila sastavni deo uniforme kraljevske vojske, tj. četničke (i bila zamenjena partizanskom titovkom). Time se pokazao sav nesmisao sistema, jer je kapa bila deo starijeg nasleđa jednog naroda, kao što su to bile i pesme i igre koje su svi pevali i igrali, a ne proizvod jednog vremena. Tako je šajkača umesto da bude simbol ovog kraja u kojem mi živimo, dugo smatrana retrogradnom i prevaziđenom. A po meni, ona ima i lep oblik, a i praktična je, lako se savija i može da se zadene za pojas, a zimi, navučena preko ušiju „čuva glavu“. Nekada se šila ovde, u Vojvodini a danas je takvih majstora malo i ima ih samo u užoj Srbiji. Prave se uglavnom od čoje i kangara.

-Šajkača je danas sasvim potisnuta i možemo je videti samo u nekim ruralnim krajevima centralne i zapadne Srbije, po kulturno-umetničkim društvima i kao suvenir.

Srbi nisu bili ograničeni na tu jednu kapu. U zavisnosti od godišnjeg doba, nošene su i šubare. Graničarske šubare su izuzetno lepe, a u Sremu su se nosile kape ukrašene kirkama sa strane i bile su deo ukrasne odeće. Imamo kapu koja je danas odomaćena u Crnoj Gori i Krajini, a ista se nalazi sve do Kavkaza, i koja je prisutna kod mnogih drevnih naroda. Kape u obliku raznih vrsta šešira koje se nose u našem okruženju deo su vojvođanske nošnje. I kako Mađari i Slovaci vode polemiku o tome čiji je čardaš, takav je slučaj i sa kapama. Teško je dokučivo u jednom konstantnom previranju i prožimanju naroda tačno utvrditi odakle Lali šešir, i da li je i od koga nasleđen.

-Mi šajkaču nismo dovoljno iskoristili, afirmisali ni kao suvenir ni kao nešto drugo. Posebno mi je žao kada je u pitanju Vojvodina što šajkača nije simbol jednog dela Vojvodine jer je šajkača kapa Panonika, znači kapa Panonske nizije. Danas se o njoj govori najviše kao o srpskoj prekosavskoj kapi.

-Posle Drugog svetskog rata, dugi niz godina je bila praksa da KUD igraju sve igre naroda i narodnosti i na kraju ništa dobro nisu uradili, samo su zanemarili svoje. Pri takvom poimanju folkloru najviše je štetovala srpska narodna nošnja. Kada sam kao igrač nastupao često smo od starih stolnjaka pravili srpsku nošnju, što je neoprostivo. U Muzeju Vojvodine možete da pogledate kako izgleda jedna prava srpska nošnja, pogotovo ženska koja je vredela čitavo bogatstvo. Ta nošnja je trebala da pokaže sve privilegije i povlastice, status porodice i lepotu srpske žene. Na toj nošnji vidi se odnos Srba prema srpskoj ženi, ženi kao jednom nacionalnom ponosu. Danas toga ničeg nemamo. Nošnja se izrađivala sa prebogatim detaljima, finim vezom, a za osnovu je imala čuvenu lionsku svilu. Od te iste svile i Bunjevci su pravili svoje narodne nošnje, samo što su oni, na svu sreću, sačuvali i tradiciju izrade i stare nošnje, a Srbi, samo nekoliko primeraka koji su ostali po muzejima. Politika poravnanja, koja je trebala pomiriti sve odnose između jugoslovenskih naroda bila je uglavnom vezana za simboliku srpstva, tzv. veliki srpski hegemonizam, pa su na taj način u velikoj meri „stradali“ i srpski kostim, srpska narodna nošnja koja je otišla u nepovrat. Posle Drugog svetskog rata je nositi šajkaču bilo vrlo provokativno, nekada i kobno, za onog ko je nosio, jer je bilo vreme raščišćavanja sa prošlošću, ali to nije imalo nikakavog realno-istorijskog utemeljenja – zaključio je gospodin Milorad Lonić.

Danas su kulturno-umetnička društva najbolji čuvari tih vitalnih tekovina srpskog naroda. U Srbiji, KUD je danas jedna potentna asocijacija od izuzetnog značaja, koja broji preko 400.000 članova i nikako ne smemo dozvoliti da se kroz njih provuče jeftin amaterizam, nestručnost i neznanje, i pretvori ih u rekreativnu aktivnost. Narodna nošnja ima kako umetničku vrednost tako i obeležje i ono što treba da bude i brend ovog našeg naroda. Zato što je brend odlika, ono što definiše jedan narod, njegova izuzetnost i kvalitet.